

АНОТАЦІЯ

Лясова Ю. С. **Професійна підготовка майбутніх молодших медичних спеціалістів у процесі вивчення фахових дисциплін.** – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, 2020.

Аналіз закордонних і вітчизняних педагогічних, психологічних, медичних, філософських джерел засвідчив, що проблема професійної підготовки майбутніх медичних молодших спеціалістів є актуальною та пріоритетною серед основних завдань медичної освіти України.

У дисертаційному дослідженні аргументовано та досліджено аспекти професійної підготовки майбутніх молодших медичних спеціалістів у процесі вивчення фахових дисциплін. Доведено, що з впровадженням в освітній процес медичних закладів вищої та фахової передвищої освіти спеціальних педагогічних умов можна підвищити якість та ефективність професійної підготовки студентів.

У роботі висвітлено та науково обґрунтовано сучасні проблеми професійної підготовки студентів у медичних коледжах. Аргументовано роль фахових дисциплін і визначено їхню важливість у професійній підготовці майбутніх медиків. Установлено, що вивчення фахових дисциплін сприяє ефективному формуванню професійної спрямованості клінічного мислення й оволодінню професійними знаннями та навичками. Зроблено висновок, що в процесі вивчення фахових дисциплін у поєднанні з навчанням на реальних базах клінічної практики в майбутніх молодших медичних спеціалістів виникає швидка адаптація до умов професійної діяльності.

Визначено основні недоліки в системі української медичної освіти, що перешкоджають підвищенню якості підготовки майбутніх медиків.

Окреслено основні напрями модернізації медичної освіти на прикладі окремих закордонних країн, зокрема Австралії, Великої Британії, Грузії, Італії,

Канади, Польщі, США, Франції й Японії. З'ясовано, що в медичній освіті розвинених країн особлива увага приділяється вивченню фахових дисциплін і впровадженню в освітній процес значної кількості годин, розрахованих на практичне навчання на клінічних базах і в симуляційних кабінетах. Визначено, що в багатьох європейських країнах під час навчання в медичних закладах освіти значний акцент ставлять на самоосвіті майбутнього фахівця. Вважаємо, що позитивним прикладом для вітчизняної медичної освіти є введення в освітній процес комунікативних дисциплін і «Педагогіки». Представлено нову форму навчання у французьких медичних закладах освіти – «учнівство», в процесі якого цикл теоретичного навчання чергується з практичним стажуванням у лікарні й отриманням заробітної плати. Вважаємо доцільним впровадження деяких елементів цієї форми навчання у вітчизняний освітній процес. Аналіз наукових праць з означеної проблеми дає підстави стверджувати, що використання зарубіжних напрацювань медичної освіти вкрай необхідне під час планування сучасних реформ у нашій країні та розробленні нових навчальних планів і програм.

У дослідженні розкрито зміст і сутність професійної підготовки студентів у процесі вивчення фахових дисциплін, визначено її структуру, компоненти, критерії та показники готовності майбутніх молодших медичних спеціалістів до професійної діяльності. Виокремлено компоненти готовності: мотиваційний, когнітивно-діяльнісний та особистісний, схарактеризовано відповідні їм критерії: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, деонтологічний і рефлексивний. Розроблені компоненти та критерії дали змогу виокремити три рівні сформованої готовності майбутніх молодших медичних спеціалістів до професійної діяльності: високий, середній і низький.

Створено та впроваджено модель підготовки майбутніх молодших спеціалістів у процесі вивчення фахових дисциплін на засадах системного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, культурологічного, контекстного та компетентнісного підходів. Для реалізації та досягнення завершального результату в розробленій моделі визначено найбільш ефективні принципи: загальнодидактичні (науковості, системності та послідовності, зв'язку теорії з

практикою) та специфічні (індивідуалізації, гуманізації, міждисциплінарної інтеграції, орієнтації на майбутню професійну діяльність). Виокремлено чотири самостійних і взаємозалежних блоки моделі: цільовий, теоретико-методологічний, змістово-технологічний і результативний.

Представлено авторське бачення процесу підготовки студентів медичних закладів освіти під час вивчення фахових дисциплін через застосування різних форм, методик і сучасних технологій для формування медичного спеціаліста нового типу, який володіє необхідними знаннями, вміннями та навичками, високим рівнем інтелекту, професійного чуття, креативності, обізнаності, вміє клінічно та творчо мислити, здатний швидко адаптуватися в різних життєвих ситуаціях, самостійно набувати необхідні знання, вміло їх застосовувати в практичній діяльності, а також наділений важливими життєвими цінностями, зокрема милосердям, терпінням, добротою та співчуттям. Згідно із запропонованими методиками викладач координує роботу студентів через співробітництво, взаємодію та сумісний творчий пошук під час вивчення фахових дисциплін.

Формування готовності студентів-медиків до професійної діяльності здійснювалось під час аудиторної (лекції, практичні заняття, виробнича практика) та позааудиторної роботи (науково-практичні конференції, олімпіади, наукові гуртки, волонтерство, науково-дослідницька робота, навчально-практичні тренінги, самостійна робота, зокрема написання доповідей і рефератів, складання та розв'язування онлайн-вправ, робота в мережі Інтернет, використання навчально-методичних матеріалів освітніх блогів, робота з електронними посібниками).

Під час дослідження використовувались такі методи: наочний, словесний, пошуковий, евристичний, практичний, ігровий, дослідницький, метод ситуаційного моделювання із заздалегідь запланованими помилками, метод конкурентних груп; технології навчання: інноваційні інтернет-технології, технологія контекстного навчання, тренінгові технології; засоби навчання: наочні (макети і муляжі, підручники, навчальні посібники, робочі зошити, фаховий інструментарій), графічні (малюнки, таблиці, електронні навчальні

посібники, кластери, ментальні карти, схеми, комплекс онлайн-вправ сервісу LearningApps.org), технічні засоби навчання: екранні (мультимедійні дошки, веб-блоги, Інтернет, мультимедійні проектори), аудіо та відеотехнічні (DVD-програвачі, телевізори, гаджети, комп'ютерна техніка).

Під час проведення констатувального етапу дослідження було виявлено недоліки в процесі професійної підготовки молодших медичних спеціалістів у вивченні фахових дисциплін, зокрема традиційна та шаблонна спрямованість навчання; недостатнє забезпечення зв'язку теорії з клінічною практикою; невисока мотивація майбутніх медиків до навчання та професійної діяльності; обмежене застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у медичних закладах освіти, а також відсутність комплексного, достатньо розробленого науково-методичного забезпечення реалізації цього процесу тощо. В результаті перевірки рівня фахових знань і вмінь визначено, що студенти припускаються помилок у розв'язанні ситуаційних завдань, недостатньо швидко обирають правильне рішення в нестандартних клінічних ситуаціях, нездатні поставити та логічно обґрунтувати попередній діагноз і визначити тактику долікарської медичної допомоги.

У результаті аналізу констатувального етапу експерименту, психолого-педагогічних, науково-методичних джерел та особистого педагогічного досвіду було розроблено низку педагогічних умов, імплементація яких в освітній процес медичних коледжів гіпотетично зможе підвищити якість та ефективність професійної підготовки студентів на завершальній стадії формування етапу експерименту і сформувати високий рівень готовності майбутніх медиків до професійної діяльності.

У дисертації обґрунтовано та впроваджено в освітній процес медичних коледжів низку педагогічних умов: створення і моделювання предметного та соціального контексту в процесі професійної підготовки студентів-медиків; формування деонтологічної компетентності в майбутніх молодших медичних спеціалістів; використання інноваційних інтернет-технологій навчання й оцінювання.

Експериментально перевірено та статистично підтверджено ефективність реалізації педагогічних умов і розробленої моделі професійної підготовки майбутніх молодших медичних спеціалістів через застосування методичного забезпечення та вдосконалення змісту, форм, засобів і методів освітньої взаємодії учасників освітнього процесу, наближеного до умов майбутньої професійної діяльності.

Узагальнення і систематизація одержаних результатів дослідження засвідчили позитивну динаміку рівнів сформованості готовності студентів до професійної діяльності. Визначено, що під час проведення педагогічного експерименту відбулися значні зміни за всіма компонентами готовності. Доведено, що майбутні молодші медичні спеціалісти експериментальних груп наприкінці формульованого етапу одержали більш високі результати в порівнянні зі студентами контрольних груп і відповідно мають вищий рівень сформованої готовності до професійної діяльності.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

- *вперше* було визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови, які полягають у створенні та моделюванні предметного та соціального контексту в процесі професійної підготовки студентів-медиків; формуванні деонтологічної компетентності в майбутніх молодших медичних спеціалістів; використанні інноваційних інтернет-технологій навчання й оцінювання; розроблено й апробовано модель професійної підготовки студентів у процесі вивчення фахових дисциплін, ураховуючи новітні вітчизняні та закордонні напрацювання в галузі медичної освіти;
- *уточнено* поняття «деонтологічна компетентність», «готовність майбутніх молодших медичних спеціалістів до професійної діяльності» і «професійна підготовка молодших медичних спеціалістів», з'ясовано та обґрунтовано компоненти, критерії та рівні готовності майбутніх молодших медичних спеціалістів до професійної діяльності;
- *набули подальшого розвитку* методи і засоби професійної підготовки студентів у медичних освітніх закладах; компонентний склад та показники

готовності майбутніх молодших медичних спеціалістів до професійної діяльності.

За результатами дослідження впроваджено в практику роботи навчальний посібник «Медсестринство в психіатрії та наркології», підручник «Медсестринство в дитячій інфектології» в співавторстві, «Навчально-практичний посібник з психіатрії» в співавторстві, «Навчальний посібник з неврології» в співавторстві; електронні навчальні посібники «Медсестринство в психіатрії та наркології» і «Неврологія та психіатрія»; веб-блог «Вчимося та вчимо по-новому», навчальні ментальні карти та комплекс онлайн-вправ сервісу LearningApps.org із навчальних дисциплін «Психіатрія та наркологія», «Медсестринство в психіатрії та наркології» і «Неврологія і психіатрія» для ресурсного супроводу самостійної роботи студентів медичних коледжів. Укладено методичні рекомендації для викладачів фахових дисциплін. Уважаємо, що результати дослідження можуть бути використані в медичних закладах освіти в процесі підготовки майбутніх молодших медичних бакалаврів і лікарів.

Ключові слова: майбутні молодші медичні спеціалісти; професійна підготовка; готовність до професійної діяльності; педагогічні умови; контекстне навчання; деонтологічна компетентність; інноваційні інтернет-технології.